
Her şey Ne Anlama Geliyor? (Felsefeye Küçük Bir Giriş)

Thomas Nagel / Çev. Hakan Gündoğdu
Paradigma Yayınları, İstanbul, 2004, II+71 Sayfa.

Felsefe Nedir? / Lydia Korshunova / Çev. Vasıf Erenus
(2. Baskı) İstanbul Morpa Kültür Yayınları, 2004, 175 Sayfa

Tanıtan: Tamer YILDIRIM*

Her şey Ne Anlama Geliyor? (Felsefeye Küçük Bir Giriş), adlı kitabın yazarı, 1937 Yugoslavya, Belgrat doğumlu Amerikalı felsefeci Thomas Nagel, New York Üniversitesi'nde felsefe ve hukuk profesörüdür. Siyaset, ahlak, hukuk ve zihin felsefesiyle ilgilenen ve liberal düşünceye mensup Nagel, felsefeye doğrudan felsefi kavramlar üzerinde düşünmekle başlamanın en iyi yol olduğunu savunur. Nagel'in 1974 yılında yayınladığı "What is it like to be a bat?" (Yarasa olmak nasıl bir şeydir?) başlıklı makalesi zihin felsefesi açısından son yüzyılın en önemli yazılarından biri olarak değerlendirilir. Nagel'in 1974'te *Philosophical Review*'de yayınladığı bu makalesi, zihin felsefesi'nin önemli sorunlarından biri olan "diğer zihinler" konusuyla ilgilidir. Bu soruyu sormakla hedeflediği şey, öznel, birinci-tekil-şahıs deneyimin indirgenemezliğini açık bir şekilde ifade edebilmektir. Bir yarasa'yı gözlemlersiniz, onun hakkında bilimsel, anatomik ve tarihsel birçok bilgiye sahip de olabilirsiniz. Ama asla bir yarasa olmak nasıl bir şeydir bunu bilemezsiniz. Burada bizim tanıtacağımız kitap ise yazarın felsefeye giriş olarak yazdığı *Her şey Ne Anlama Geliyor?* adını taşımaktadır. Kitap; çevirenin önsözü, giriş ve dokuz bölümden oluşmaktadır. "Çevirenin önsözü"nde çevirmen kitabın yazarı Thomas Nagel ve eser hakkında kısaca bilgi vermektedir.

Birinci bölüm olan Girişte (s. 1-4) yazar kitabın niçin yazıldığını belirterek "felsefenin özünün düşünen insan zihninin doğal olarak bir bilmece gibi karmaşık bulduğu belli kaçınılmaz sorularda yattığını, felsefeyi öğrenmenin en iyi yolunun ise doğrudan bu sorular üzerinde düşünmek olduğunu belirtir" (s. 1). Felsefenin ilgisinin hepimizin her gün üzerin-

* Yard. Doç. Dr. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

de fazlaca düşünmeden kullandığımız alışlageldik fikirlerimizi anlamak ve sorgulamak olduğunu belirten yazar, örneğin bir tarihçinin geçmişte belirli bir zaman diliminde ne olup bittiğini sorarken filozofun soracağı şeyin “zaman nedir?” olacağını ve bunun diğer bilim dallarına da uygulanabileceğini belirtir.

İkinci bölüm “Herhangi Bir Şeyi Nasıl Biliyoruz?” (s. 5–12) adını taşımaktadır. Yazar: eğer bu soru üzerinde düşünersek, zihnimizin içinde olanların kendilerinden emin olabileceğimiz yegâne şey olduğunu göreceğimizi ifade eder (s. 5). Zihnimizin dışında bir gerçekliğin olup olmadığını tartışan yazar, sonun da etrafımızdaki dünyada bulunan her şeyin gerçekte var olmadığı düşüncesinin ciddi olarak pratikte imkânsız olduğunu belirtir ve bu konuda üç soru sorarak, konu hakkında herhangi bir sonuca varmadan bölümü bitirir.

“Diğer Zihinler” (s. 13–18) adlı üçüncü bölümde ise yazar, kişinin sadece zihninde olanı bilebileceğini bir diğer insanın zihninden neler geçtiğini bilemeyeceğini, aynı yemekler de yense, aynı renge de bakılsa, tadılanın ve görülenin iki kişi açısından aynı olmadığını ifade eder ve bölümün sonunda şu soruyu sorarak bitirir: “Bilinçli bir zihninizin varolması olgusu dışında bu dünyadaki bilinçli yaşam hakkında neler biliyorsunuz?”

Dördüncü bölüm “Zihin-Beden Problemi” (s. 19–25) adını taşımaktadır ve yazar, herkesin bilinçte olup bitenlerin bedende olup bitenlere bağlı olduğunu, bildiğini belirtir. Örnek olarak da ayağımızı taşa vurduğumuzda acı çekmemizi verir. Fakat insanın zihniyle beden denilenin farklı şeyleri içerdiğini çikolata örneğiyle şöyle açıklar: “Mesela kişi çikolata yediğinde bunun tadını alır zihninde de bazı uyarıcılarla çikolatanın tadı iletilir. Fakat çikolata yerken bile beynimize baktığımızda bunu göremez ve aynı tadı alamazsınız”. Yazar devamında kısaca ruh ve beden ayrımını kabul eden ve yazarın ikicilik (düalizm) diye adlandırdığı görüşü ele alır. Bölümün sonunda fizikalizmden bahsederek şunları söyler: “Fizikalistler, bilim tarafından incelenen fiziksel dünyadan başka hiçbir şeyin varolmadığına inanırlar. Fakat bu durumda, onların böyle bir dünyada hislere, arzulara, düşüncelere ve tecrübelerle bir şekilde yer bulmaları gerekir” der (s. 24). Yazar ise “ağrı veya diğer bilinçli tecrübelerin ne kadar karmaşık

olursa olsun, fiziksel uyarım ve davranışla ilgili herhangi bir nedensel ilişkiler sistemi açısından yeterince analiz edilemeyeceğine inanıyorum” der (s. 24). Dolayısıyla birbirinden tamamen farklı iki gerçeklik vardır; biri insana dışardan bakarak gözlemleyebileceğimiz fiziksel gerçekliğe ait şeyler ve kendi durumumuzda her birimizin içerden tecrübe ettiği zihinsel gerçekliğe ait olan şeyler. Yazar bu konunun tam olarak açıklanabilmesi için daha uzun zamana ihtiyaç olduğunu belirtir.

“Kelimelerin Anlamı” (s. 27–32) adını taşıyan beşinci bölümde kelimelerin ifade ettiği anlamların varlıkla ilişkisine değinilir. Yazar “dilin dünyaya olan ilişkisi problemi ister bir tek cümle hakkında, isterse milyonlarca cümle hakkında konuşalım farklı değildir” diyerek, bir kelimenin anlamını mevcut ve tüm olası kullanımlarını içerdiğini belirtir. Yazar son olarak anlamın kâğıt üzerindeki işaretlerin veya seslerin yardımıyla varlığı, idrak etmemizi önceden varolmayan ve belki de asla varolmayacak olan şeyleri icat etmemizi sağladığını belirtip şu soruyla bölümü bitirir: “Söylediğimiz ya da yazdığımız bir şey, herhangi bir şeye nasıl anlam veriyor? (s. 32).

Altıncı bölüm “Hür İrade”de (s. 33–40) yazar determinizmi özgürlüğü kısıtlayacağı ya da diğer ifadesiyle fiillerimizi belirleyeceğinden dolayı kabul etmez. Bunun yanında insanın içinde bulunduğu durumunu onun seçimlerini belirlediğini de kabul etmez. Dolayısıyla yazarın diğer bölümlerde ve konularda olduğu gibi bu konuda da ne düşündüğü açık değildir.

Yedinci bölüm “Doğru ve Yanlış” (s. 41–52) başlığını taşır. Ahlakın temeli neye veya nelere dayanır sorusunun açıklanmaya çalışıldığı bu bölümde yazar ahlakın temeli olarak ileri sürülen görüşlerin bir değerlendirmesini yapar. Doğru ve yanlışın herkes için aynı olamayacağını; dün ahlaki olarak doğru görülen bazı şeylerin bugün yanlış olarak görüldüğünü bugün doğru olarak görülenlerin gelecekte yanlış olarak görülebileceğinden tek bir hakikat bulunduğuna inanmaktan ziyade doğru ve yanlışın zaman ve sosyal tecrübeye bağlı olduğuna inanmanın daha makul olduğunu belirtir (s. 49). Yazar bölümün sonunda şunları ifade eder: “Ahlak argümanı hepimizde olduğu varsayılan tarafsız, çıkar gözetmeyen bir motivasyon potansiyelini harekete geçirmeyi dener. Fakat bu her zaman gerçekleşmeyebilir. Ayrıca ahlakı temellendirmenin güçlüğü de insan davranışının

sadece bir tane değil, ama birçok motivasyonu olmasından gelir” (s. 52).

“Adalet” (s. 53–59) adlı sekizinci bölümde yazar: “Bazı insanların zengin bazılarının ise fakir doğması adil midir? Eğer adil değilse bununla ilgili bir şeyler yapılmalı mıdır?” şeklindeki iki soruyla başlar ve bölüm boyunca aynı konuyu yani ekonomik yönden adaleti inceler. Son derce önemli olan ırk ve cinsiyet ayrımına da bir iki cümleyle değinir. Konuyu bu kadar kısıtlı ve dar bir içerikle ele alan yazara şu soruyu sormak gerekir: Adalet sadece ekonomik yönden mi gerçekleşir? Ya da sadece ekonomik sebepleri mi içine alır?

Dokuzuncu bölüm “Ölüm” (s. 61–66) konusunu incelemektedir. Ölümden sonra hayat var mı, yok mu tartışmasında yazar diğer bölümlerde yapmadığı bir işi yaparak konu hakkında kendi düşüncesini belirterek sıradan gözlemlerden hareketle ölümden sonra hayata inanmadığını açıkça ifade eder (s. 63). Yazar kişinin eğer ölümden sonra hayat olmadığına inanıyorsa korkacak bir şeyin olmadığını fakat eğer böyle bir hayat olduğuna inanıyorsa o zaman korkması gerektiği belirtir. Böyle düşünmesine rağmen şöyle diyerek bölümü bitirir: “Fakat ölümden sonra hayat olmadığı düşüncesi, çoğu insanın yok olmanın başlarına gelebilecek en kötü şeylerden biri olduğunu düşünmesini engellemiyor.”

Onuncu ve son bölüm “Hayatın Anlamı” (s. 67–71) adını taşır. Bu bölümde insanın yaşamının bir anlamının olup olmadığı tartışılmaktadır. Kişi bir anlamı olduğunu kabul etse de etmese de yaşamını sürdürebilir. Ayrıca yazar kabul etmese de şu görüşü de belirtir: “Belki Tanrıya inanç, bize göre öyle olmasa da, evrenin anlaşılabilir olduğuna inançtır” (s. 70). Fakat bölüm sonunda yazar şüpheli bir mantıkla “Yaşam sadece anlamsız değil, ama saçmada olabilir” (s. 71) diyerek bitirmektedir.

Eserin genel bir değerlendirmesini yapacak olursak: Eserin çevirmeni her ne kadar yazarın konuların yanıtlarını açıkça ifade etmiş olduğunu söylese de bölümlerde bunu görebilmek mümkün değildir. Eser doyurucu bilgi vermediği gibi –iddia edilenin aksine- çarpıcı soru veya sorunlarla okuyucunun ilgisini ve dikkatini çekmekten de uzaktır. Zaten bir felsefeye giriş kitabından böyle bir vazife yerine getirmesini beklemek de pek doğru

değildir. Eserde felsefe tarihinde yer alan önemli düşünürlerden herhangi bir alıntı yapılmamıştır. Bu yönüyle diğer felsefeye giriş kitaplarından ayrılır. Bunun yanında görüşlerin yorumunun çok sığ olması, mevzunun çoğu kere aynı sözlerle uzatılması gibi hususlar, kitabın kısa olmasına rağmen sıkıcı bir hal almasına neden olmuştur. Fakat her şeye rağmen yalın bir anlatımla Türk okuyucusuna yeni bir felsefeye giriş kitabı kazandırdıklarından dolayı çevirmeni ve yayınevini kutlamak gerekir.

İkinci eser olan *Felsefe Nedir?* adlı kitap ise beş bölüm ve sonuna eklenen sözlük kısmından oluşan bir felsefeye giriş kitabıdır.

Birinci bölüm “Felsefi Düşüncenin Kaynakları” (s. 7–32) adını taşımaktadır. Bu bölümde yazar, felsefe nerede, ne zaman ortaya çıktı? Felsefi düşünce neden bazı toplumlarda daha hızlı bazılarında ise daha yavaş gelişti? Tüm insanlar felsefenin mantığını kavrama yetisine sahip midir? sorularını tartışmaktadır. “Felsefe nedir?” Alt başlıklı bölümde felsefe kelimesinin klasik tanımına yer verilerek felsefenin akıl sevgisi şeklinde tanımı yapılmıştır. Fakat kanaatimizce felsefe kelimesini akıl sevgisi diye tanımlamak pek de doğru değildir. Zira *Philosophia* bileşik kelimesindeki *sophia* akıl değil bilgelik ya da eski kullanımıyla hikmet demektir. Bundan dolayı da felsefenin tanımının bilgelik sevgisi ya da hikmet sevgisi şeklinde verilmesi daha doğrudur.

Yazar, kitapta genel olarak ele aldığı görüşleri Marksist ve materyalist bir bakış açısıyla değerlendirir ve açıklamaya çalışır. Bunun için ilk dönemdeki ilkel düşünce şeklini doğuran şeyin insanın doğa güçleri karşısındaki çaresizliği, bilgi, beceri ve deneyden yoksunluğu olduğunu belirterek insanlığın süreç içerisinde geliştiğini ifade eder. “Yunan Mucizesi ve Sokrates Neden Öldürüldü?” alt başlıklarında felsefenin doğuşunun toplumların ekonomik ve politik sistem ve yaşamlarından kaynaklandığını ve bunun da özellikle sınıf savaşımıyla yakından bağlantılı olduğunu belirtir (s. 21). Yazara göre felsefe yaşanan çağı özetler, bundan dolayı çağının bilincidir, gelişiminin belirli bir evresinde insanoğlunun yarattığı her şeyin özüdür (s. 27). Devamında felsefenin bir dünya görüşü olduğunu, dünya-

ya, doğaya ve topluma, onun içinde insanın yerine bir bakış ve onu anlama ve dönüştürme olanaklarının bir çözümlemesi olduğunu, dolayısıyla da felsefenin alanının sınırlarını belirleyen şeyin de insanla doğa arasındaki karşılıklı etkileşimin olduğunu belirtir. Yani felsefe; evreni, insanı ve bir bütün olarak insanlığı yöneten en genel yasaları ve insanın toplumla, insanın doğayla olan birliğinin temellerini inceler. Yazara göre felsefe gündelik sorunlarla ilgilenmez, o, insanın varoluşunun genel sorunlarıyla ilgilenir.

Kitabın ikinci bölümü “Felsefenin Temel Sorunu” başlığını taşır. Yazara göre felsefenin temel sorunu akılla doğa, bilim ve varlık arasındaki karşılıklı ilişkidir. Bunun çözümüne bağlı olarak da düşünürler iki gruba ayrılmışlardır. Demokritos’un çizgisini devam ettiren materyalistler, Platonun çizgisini devam ettiren idealistler. Yani yazara göre tüm düşünürler ya materyalisttir ya da idealisttir (s. 40). Düalizmi mekanik bir materyalizmin ürünü olarak değerlendiren yazar, mekanik materyalizmin diğer adının da deizm olduğunu belirtir (s. 46–47). Düalizmin karşıtı olarak gördüğü monizmin ise idealist de materyalist de olabileceğini ileri sürer (s. 48). İdealist felsefenin başka bir dünyanın varlığına inanmasını sahte, hayalci bir iyimserlik olarak nitelleyen yazar, buna karşın materyalizmi gerçek bir iyimserlik olarak tanımlar. “Çünkü”, der, “materyalizmin iyimser yaklaşımı Tanrı vb. bir güce değil, insanın doğayla ve öteki insanlarla arasındaki derin organik ilişkiye dayanır” (s. 55). Yazara göre materyalist felsefe her zaman öncü toplumsal güçlerin çıkarlarını dile getirmiş, idealist felsefe ise toplumun ayrıcalıklı kesimlerinin, onların haklarının, yaşam biçimlerinin ve özgürlüklerinin yeminli savunucusu olmuştur (s. 69). Yazar, idealizmin kendisini materyalizm kılığında gizlediğini ve materyalizmin üstünde olduğunu iddia ettiğini belirtir. Fakat bu tür olumsuz değerlendirmeye rağmen yine de idealizmin varlığının son bulmayacağını belirtir (s. 67). Burada şöyle bir soru sorabiliriz; Kendisini materyalizm şekline sokan bir idealizm ne kadar idealizm olabilir? Ya da diğer ifadeyle böyle bir şeyin imkânı ve örneği var mıdır?

Üçüncü bölüm “Dünyanın Evrimine İlişkin İki Görüş” (s. 73–111) başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yazar, dünyada sürekli bir değişim ve gelişim olduğunu ve bunu açıklayan iki yöntemin diyalektik ve metafizik olduğunu belirtir. Önce diyalektik kelimesinin tarihte ve filozoflar tarafından hangi an-

lamlarda kullanıldığını, devamında metafizik kelimesinin kelime olarak kaynağının nereye dayandığını açıklar. Bilimdeki gelişmelerin metafizik dünya anlayışının iflasını getirdiğini belirten yazar, bunlardan özellikle Laplace'ın güneş sisteminin kökenine dair görüşlerinin ve Darwin'in evrim kuramının etkili olduğunu belirtir. Devamında eklektisizme değinir ve eklektisizmi 'birbiriyle bağdaşmayan düşünce ve kavramların keyfi bir biçimde bir araya getirilmesi olarak' tanımlar ve modern burjuva ideologlarını diyalektiğin yerine eklektisizmi getirmeye çalıştıkları için eleştirir. Kapitalizmin ömrünün kısa olacağını belirten yazar şöyle demektedir; "Yaşadığımız çağ, sömürge sisteminin ortadan kaldırıldığı ve yeni yeni hakların sosyalizm yolunu seçtiği, sosyalist ve ulusal kurtuluş devrimler çağıdır" (s. 102). Yazar burada yöntembilim konusuna da değinir ve şu soruyu sorar: Felsefi yöntemleri özgül bilimsel yöntemlerden ayıran nedir? ve bilgi üretmede nasıl bir yol oynar? Cevap olarak da: "Felsefi yöntemler evrenseldir yani tüm bilgi alanlarına uygulanabilirler. Bilginin her alanında da gerçeğe ulaşması için insana yol gösterirler" der. Yazar bu noktada materyalizmin tutarlı bir bilimsel yöntem olarak işlevini ancak diyalektik temele dayanırsa yerine getirebileceğini belirtip bölümün sonunda Marksist felsefenin diğerlerinden farkını açıklayarak Marks'tan yaptığı şu alıntıyla bitirir: Marks derki "Felsefe nasıl maddi silahını proletaryada bulmuşsa proletarya da manevi silahını felsefede bulmuştur" (s. 110).

Dördüncü bölümün başlığı "İnsan Dünyayı Nasıl Tanıdı?"dır (s. 113–157). Yazar bu bölüme başlarken "İnsan dünyaya ilişkin bir şeyler öğrenme sırlarını çözme peşindedir" der ve bununla gnosioloji ya da epistemolojinin uğraştığını belirtir. Eskiden septikler günümüzde ise irrasyonalistler ve agnostiklerin bilim, felsefe ve toplumsal ilerlemeyi yadsıdıklarını ifade eder. Fakat yazar materyalistlerin farklı bir tutumla dünyanın gerçekten var olduğunu kabul ettiklerini ve doğru olan görüşünde bu olduğunu belirtir. Devamında agnostisizmi çürütmeye çalışarak şunları ileri sürer: "Agnostisizmi yenilgiye uğratmak için bilginin nesnel gerçeklikle buluştuğu temeli keşfetmek gerek. Agnostisizmi ve bir bütün olarak idealizmi en kesin bir biçimde çürüten, günlük yaşamdır. Gerçektende insanlar çevrelerindeki nesnelere ve fenomenleri anlayamazlardı onları kullanamaz, değişime uğratamaz ve yeniden üretilmezlerdi. Bütün görünüş biçimleriyle agnostisizmin geçersizliği aynı zaman-

da materyalist bilgi kuramıyla da kanıtlanmıştır” (s. 120). Yazar Marksizm’in ortaya çıkışını, bilimin nasıl insanlık tarihinin gereklerine uygun düştüğünün çok güzel bir örneği olduğunu belirtir. Ayrıca bilgi elde etmenin metotlarına değinerek bunun iki yolu olduğunu ifade eder: Rasyonalizm ve Ampirizm. Devamında insanın duyuumsal imgelerinin bilginin kaynağı olduğunu ve kavram ya da fikrin düşüncenin en temel ve en basit biçimlerini oluşturduğunu açıklar. Yazar burada çıkarsamaların ve yeni bilgilerin nasıl oluştuğuna değinerek, düşüncenin en önemli özelliğinin bilinmeyenden bilinene geçme yani bilinmeyi bilme yeteneğinde yattığını belirtir. Buluş yapmada bir etken olan sezgi hakkında da şöyle der: “Düşünce ve sezgi insan aklının birbirini dışlamayan tersine her zaman diyalektik bir biçimde birbirini tamamlayan iki özelliğidir” (s. 145). Yazar doğruluk hakkında dinle bilim arasında bir karşılaştırma yaparak yanlış bir şekilde “Doğruluk sorunu bir bilim adamının genel felsefi tavrı ve felsefenin temel sorununa nasıl yanıt verdiğiyle yakından ilintilidir. Doğruluk sorununda bilimin ve dinin birbirine karşıt nitelikleri kendini çok açık bir biçimde ortaya koyar. Bilim için doğruluk en önemli amaçlardan biridir, oysa din inancı amaçlar ve kimi zaman oldukça açık bir biçimde onu doğrunun karşısına koyar” der (s. 151). Devamında bilim tarihinde hakikate ulaşmak için hayatlarını tehlikeye atan ve bu uğurda ölen insanlardan bahsettikten sonra bölümü Dante Alighieri’nin *İlahi Komedya*’sından alıntılıdığı şu mısra ile bitirir: “Burada tüm inançsızlıklar geride bırakılmalı/Tüm korkaklıklar burada ölmeli.” Bu dizeler doğruyu arayan ve onu aktif olarak savunmayı amaçlayan herkese esin kaynağı olmalı” (s. 156). Bu bölümde yer alan yanlış bir yazımdan bahsetmemiz lazım s. 124’de İbni Beccar adında bir Arap düşünürden bahsediliyor. Sanıyorum bu İbn Bacce olacak çünkü bildiğimiz kadarıyla İbni Beccar adında bir Arap düşünürü yoktur.

Kitabın beşinci ve son bölümü “Felsefe ve Toplumsal Yaşam” (s. 159–169) adını taşır. Yazar felsefenin birçok bağla topluma bağlı bulunduğunu ve felsefe üzerinde toplumun etkisinin olduğu gibi felsefenin de politika, bilim, din, sanat vs. üzerinde etkili olduğunu belirterek bölüme giriş yapar ve Marksizm’i felsefeyle toplumsal yaşam arasındaki yakın bağın bir örneği olarak nitelendirir. Bunun böyle olmasında Karl Marks ve Frederich Engels’in kişisel özelliklerinin büyük önem taşıdığını belirtir. Yazara göre “materyalist

veya idealist tüm Marksizm öncesi düşünürlerin ortak bir yanı vardı. Toplumsal fenomenlere idealist açıdan yaklaşıyorlar, tarihi insanın düşünceleri istekleri ve iradesinin süreç içinde cisimlenmesi olarak görüyorlardı. İlk kez Marks ve Engels toplumsal fenomenleri açıklamada materyalizmi uyguladılar” diye belirtir ve Lenin’den alıntılarla, özellikle tarihsel Materyalizmin bilimsel düşünce için büyük bir kazanım olduğunu belirtir. Marks’ın ve Engels’in görüşlerine değindikten sonra kitabı şu cümleyle bitirir: “Artık yeni bir dönem açılıyordu. Bilimin her geçen gün daha fazla insanlığın hizmetine açıldığı ve insanlığın da her geçen gün biraz daha iyiye ulaştığı...” (s. 168).

Genel olarak kitaba bakıldığında, yazarın konuları Marksist ve materyalist bir bakış açısıyla ele aldığı görülür. Bu nedenle kitap bu tür düşünceye sahip olanlar için iyi bir felsefeye giriş kitabı olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında böyle bir düşünceye sahip olmayanlar için de farklı yaklaşımla yazılmış bir felsefeye giriş kitabı olarak okunabilir. Kitapta yazar konu ile ilgili tarihten örnekler veya görüşler alıntılacağı zaman batı veya doğu kaynakları arasında bir ayırım yapmadan her iki bölgenin şair, düşünür veya din adamlarından alıntılar yapar.

Bizim burada tanıttığımız baskı, kitabın ikinci baskısıdır. Kitabın birinci baskısı, (*Felsefe Nedir?* Galina Kirilenko, Lydia Korshunova, çev. Gül Aysu, Bilim ve Sanat Yayınları, 1987-İstanbul) olarak yayınlandı. Kitabın birinci ve ikinci baskıları arasında bazı farklılıklar vardır. Bunlara kısaca değinecek olursak: birinci baskıda kitabın yabancı dilde hangi kitaptan çevrildiği belirtilirken ikinci baskıda belirtilmemiştir. Bir diğer farklılık ise ilk baskıda kitabı yazan her iki yazarın adı verilirken ikincisinde sadece bir tanesinin adı verilmiştir ki bu verilen isim diğer baskıda ikinci sırada yer almaktadır. Fakat en önemli farklılık ise şu; her iki baskıdaki çeviride herhangi bir değişiklik yapılmamasına hatta yukarıda belirttiğimiz gibi hataları bile aynıyken çevirmenlerin isimlerinin farklı olmasıdır. Birinci baskıda çevirmen: “Gül Aysu” iken ikinci baskıda çevirmen: “Vasıf Erenus”tur. Bu noktada çevirmene bu noktada şunu sormak gerekir: emeğe saygı nerede kaldı? Basın-yayın alanında bu olay bu türden gördüğümüz ilk olay değil, maalesef böyle örnekler vermek mümkün. Fakat yayın dünyasında bu tür olayları görmek üzüntü vericidir.